

סוגיות בדף היומי

חולין ק"ב: "אמר רב נחמן דגים ועופות שמלחן זה עם זה אסורין"

לפלוט את דמם הרי תחילת פליטת הדם מן העופות מתחילה אחר שכבר הסתיימה פליטת הדם מן הדגים, דבר זה יוצר שנקבי הפליטה של הדגים נסתמים לגמרי, ואז כאשר הדג מתחיל לבלוע את דם העופות אין לו מהיכן לפלוט אותו, היות ונקבי הפליטה נסתמו לגמרי, אבל בעופות אפי' חתיכה גדולה וקטנה ואפי' בחתיכות שנמלחות בזה אחר זה לא קורה מצב שחתיכה תחתונה תפסיק לגמרי לפלוט לפני שתתחיל החתיכה העליונה לפלוט, מה שקורה זה שתוך כדי פליטת העליונה מפסיקה התחתונה לפלוט, אבל כאשר החתיכה העליונה התחילה לפלוט עדיין פלטה החתיכה התחתונה, ואז אנו אומרים היות ובתחילת פליטת העליונה היו נקבי הפליטה של התחתונה פתוחים, נשארים הם פתוחים אפי' כאשר החתיכה התחתונה הפסיקה לפלוט לגמרי, אבל היות ויש לה נקבי פליטה פתוחים אז כל הדם שנבלע בתחתונה מהעליונה חוזר ונפלט דרך הנקבים הפתוחים, ולכן לפי רבי יוסף מאורלינ"ש חתיכה שתהיה נמלחת ותפסיק לפלוט את דמה אפי' שהיא עדיין תפלוט את צורה, ורק אז יניחו עליה חתיכה חדשה שנמלחה ומתחילה עכשיו לפלוט, תהיה החתיכה התחתונה אליבא דרבי יוסף מאורלינ"ש אסורה, היות ונקבי הפליטה נסתמו כבר, ואילו אליבא דה"מ עדיין תהיה החתיכה התחתונה מותרת משום פליטת הציר, שכשם שפליטת הדם יוצר כבולעו כן פולטו, כך פליטת הציר יוצרת כבולעו כן פולטו, יש גם נ"מ הפוכה, כאשר רבי יוסף מאורלינ"ש יהיה לקולא ואילו ה"מ יהיה לחומרה, וזה יקרה כאשר החתיכה התחתונה תפסיק לפלוט רק אחר תחילת פליטת העליונה, אבל פליטת העליונה תמשך הרבה זמן עד שהתחתונה תפסיק אפילו לפלוט ציר, ואז לפי ה"מ ברגע שהחתיכה התחתונה פסקה מלפלוט את הציר שוב היא תבלע את הדם מהעליונה, ואילו לפי שיטת ר' יוסף מאורלינ"ש כיוון שבתחילת פליטת העליונה נקבי התחתונה היו פתוחים עדיין יפלוט הדם שיחדור מהעליונה לתחתונה דרך אותם נקבים פתוחים.

ד. שיטה רביעית בתוס' דומה לתירוצם של ה"מ אבל שונה בטעם, והם סוברים שהיות וחתיכת הבשר התחתונה טרודה לפלוט ציר, היא כלל לא בולעת מהעליונה את הדם, והיות וזמן פליטת הציר מתמשך זמן ארוך, אין כאן שום איסור של פליטת דם לחתיכה התחתונה, ונ"מ בין ה"מ לבין השיטה אחרונה, שה"מ השתמשו בהיתר של כבולעו כן פולט. ואילו השיטה האחרונה משתמשת בהיתר של היידי דטריד למפלט לא בלע, וההבדל הוא בחתיכה שבלעה דם מחתיכה שנמלחה אחריה והוצאה והודחה כך שעדיין לא הספיקה לפלוט את הדם שהיא בלעה, אליבא דה"מ שההיתר הוא כבולעו כן פולטו הרי אותה חתיכה הספיקה לבלוע ועדיין לא הספיקה לפלוט, מה שאין כן לשיטה של היידי דטריד למפלט לא בלע, הרי שנקבי הבליעה סגורים ואין כאן בכלל בליעה ויש להיתר אפי' במקרה הזה. להלכה נפסק בשו"ע י"ד סימן ע' הל"א כן: "מולחים הרבה חתיכות זו על גב זו אע"פ שהתחתונה גומרת פליטתה קודם העליונה לא אמרינן שחוזרת ובולעת מדם העליונה לפי שהיא שווה הרבה לפלוט ציר, וכל זמן שפולט את צירה אינה בולעת, ואפי' מתקבץ הרבה ציר ועומד בגומה שבין החתיכות מותר", הרי לנו כשיטה האחרונה בתוס'. פליטת הציר גורמת למצב של היידי דטריד לא בלע, ממשיך המחבר ומסיים כפי שנאמר אצלנו בגמ' אבל בשר עם דגים אפי' בשר עופות עם דגים אסור למלוח, לפי שהדגים פולטים כל צירם, קודם שיפלוט העוף את דמו, ואם עבר ומלחם יחד העופות מותרים והדגים צריכים ליטול מהם כדי קליפה. זו מסקנת הסוגיה אליבא דהלכתה.

[האדמו"ר מטאלנא שליט"א]

רש"י: "שהדם יוצא מן הבשר ונבלע בדגים". מקשים הראשונים קושיה עצומה: האם כאשר חותכים את העוף למליחה מודדים שכל החתיכות תהיינה זהות בגודלם, הרי ברור שיש חתיכות גדולות יותר ויש חתיכות קטנות יותר. דבר נוסף: כאשר מולחים את חתיכות העוף מולחים חתיכה אחר חתיכה, ויש הבדל בזמן בין מליחת חתיכה לחתיכה, א"כ נשאלת השאלה הרי בכל מליחת העופות שלנו צריכים לאסור את העופות משום בליעת דם, שהרי אותה חתיכה שנמלחה ראשונה בוודאי שתתחיל לפלוט קודם שתתחיל לפלוט החתיכה האחרונה, שהרי יש הבדל במשך זמן המליחה, ואותו דבר בעניין גודל החתיכות, החתיכה הקטנה בודאי שתפסיק לפלוט את דמה הרבה לפני שהחתיכה הגדולה תפסיק לפלוט את דמה, ואז יש חשש שהקטנה תקלוט דם מהחתיכה הגדולה שממשיכה לפלוט, א"כ כשם שרב נחמן אסר את הדגים מפני שהם מפסיקים לפלוט לפני העופות, ואז הם נוחים לבלוע, כך גם יש לאסור בכל מליחה את חתיכות העופות, ולא שמענו מימינו שצריכים להקפיד על גודל החתיכות, ועל כך שהחתיכות תמלחנה באותו זמן. ארבעה תירוצים נאמרו בתוס' בד"ה "ודגים" על קושיה זו.

א. ר"ת מת' שההבדל בין דגים למליחת עופות, נובע מתוך תכונת הדם של "משרק שריק" לעיל בדף ק"א. למדנו שאפשר לצלות שתי חתיכות בשר אחת מעל השנייה ואפי' כבד מעל בשר, משום שהדם אינו מסוגל להיבלע בבשר משום שהוא משרק שריק, הדם רק מחליק על הבשר ונופל ולא חודר פנימה, ולכן כאשר אנו מולחים עופות, אפי' בזה אחר זה, ואפי' שהחתיכה שנמלחה ראשונה תפסיק לפלוט הרבה לפני סוף פליטת החתיכה שנמלחה אחר"כ, הדם לעולם לא יבלע בעוף, משום תכונתו של משרק שריק, ואילו הדגים משום שרפיק קרמיהו, שקרומם דק ורך, זה גורם לבליעת דם אע"פ שהוא משרק שריק. תוס' שואל על ר"ת שמוצאים במעשים של כל יום בחתיכות שנמלחו ראשונות גומות מלאות בנוזל שנוזל מלמעלה ואותם גומות א"א לומר עליהם משרק שריק, שהרי אנו רואים שהדם לא רק החליק אלא חדר. **ב. תרוץ שני של תוס' הוא תירוצם של יש מפרשים** אמנם חתיכת העוף שנמלחה ראשונה תפסיק לפלוט קודם לפליטת החתיכה שנמלחה אחריה, אבל טבעם של עופות שכאשר הם גומרות לפלוט דם, עדיין פולטות ציר, ופליטת הציר נמשכת זמן רב אחר זמן פליטת הדם, וכשם שפליטת דם מונעת בליעת דם כך גם פליטת הציר מונעת בליעת דם, משום שאע"פ שהדם מהעליונה חודר לתחתונה הרי הוא חוזר ונפלט יחד עם הציר שנפלט, ויש לנו כאן את הכלל של כבולעו כן פולטו, ולכן דווקא דגים שיש להם פליטת ציר מועטת, וכאשר נגמרת פליטת הדם נגמרת גם פליטת הציר, לכן אסור רב נחמן למלחם יחד עם עופות משום שדגים נוחים לבלוע כאשר העופות מתחילים לפלוט, אבל שאר חתיכות עוף יש משך זמן ארוך בו חתיכות העוף פולטות את צירם ואז כל טיפת דם שתיבלע תיפלט יחד עם הציר.

בין תירוצי ה"מ לבין תירוצי ר"ת יש נ"מ גדולה, מה יהיה בחתיכת עוף שתגמור לפלוט גם את הציר שלה, הרי לאחר זמן ארוך בוודאי שמגיע מצב שבו העוף כבר אינו פולט כלום ואז ימליחו עליו חתיכות עוף חדשה, ולשיטת ר"ת גם אז תהיה חתיכת העוף הקודמת כשרה באכילה שהרי דם משרק שריק, ואילו לשיטת ה"מ שכל מה שאנו מתירים למלוח בזה אחר זה משום כבולעו של הדם כך פולטו ע"י הציר, אבל כאן כאשר פליטת הציר הסתיימה אין אפשרות להיתר את אותה חתיכת עוף.

ג. תרוצם השלישי של התוס' בשם הרבי יוסף מאורלינ"ש שאומר שההבדל בין מליחת עופות לבין דגים ועופות תלוי מתי הפסיקה החתיכה הראשונה לפלוט, הדגים משום שהם ממריים

אלא יש לומר בדרך צחות – שבשעה שחברך בא לבקש עזרה, אל תמנע מלעזור לו בתרוץ של 'ה' יעזור... עכשיו תהיה, כביכול, 'כופר' עכשיו לא תאמר לו לסמוך על הקב"ה, אלא תעשה כל שתוכל כדי לעזור לו בעצמך! הדבר נרמז בפסוק [כי תשא ל', יב] "ונתנו איש כפר נפשו" – כשיש צורך לתת, תהיה 'כופר', אל תסתפק באמירה 'ה' יעזור', אלא תעזור. [הרה"ג שלמה לוונשטיין שליט"א]

הגמרא במס' חולין קט: מביאה את דברי ילתא לרב נחמן, שכל מה שאסר לנו הקב"ה, התיר לנו כמותו במקום אחר כגון: אסר אכילת דם, והתיר אכילת כבד. אסר נדה – והתיר דם טהור. אסר אכילת חזיר – והתיר מח של דג שבוטא. בעלי המוסר מוסיפים: אסר לנו דברים בטלים, והתיר לנו דברי תורה. ושואל הבעש"ט: אסר לנו כפירה, ומה התיר לנו כמותה?